

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica X (2011)

Sprawozdanie z przebiegu polsko-izraelskiego projektu wymiany studentów Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie i Beit Berl Academic College w Kefar Sabie. „Polacy i Żydzi – razem, czy osobno? Relacje polsko-żydowskie w XX wieku”

W dniach od 25 października do 1 listopada 2010 roku grupa 10 studentów Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie wzięła udział w polsko-izraelskim projekcie wymiany młodzieży. Organizatorem i jednocześnie opiekunem naukowym polskich studentów był dr Piotr Trojański. Z kolei na czele izraelskiej delegacji, która przybyła z Beit Berl Academic College w Kefar Sabie, stała dr Miri Freilich. Temat przewodni seminarium stanowiło zagadnienie: „Polacy i Żydzi – razem czy osobno? Relacje polsko-żydowskie w XX wieku”. Spotkanie, do którego doszło w październiku, było efektem współpracy, jaka została nawiązana przed 5 laty pomiędzy obiema uczelniami. Poprzednie wspólne projekty miały charakter dwu- lub trójstronnych (wspólnie z Niemcami) seminariów i konferencji, podczas których studenci stanowili tylko część uczestników. Obecny projekt to pierwsza typowa wymiana studentów obu wzmiankowanych uczelni wyższych. Jego druga część będzie realizowana w przyszłym roku w Izraelu.

Celem seminarium było stworzenie wspólnej płaszczyzny do spotkania i dyskusji dla studentów z Polski i Izraela, a tym samym możliwości lepszego poznania i wzajemnego zrozumienia się Polaków i Żydów. Tylko bowiem poprzez dialog można przewycięzać istniejące bariery wynikające ze stereotypowego postrzegania obu nacji. Stąd też bardzo istotnym elementem seminarium były panele dyskusyjne i warsztaty. Prezentacje, jakie przygotowali polscy studenci, oscyływały wokół stosunków polsko-żydowskich w XX wieku. Warto zatem wymienić przykładowe tematy referatów: „Relacje polsko-żydowskie w XX-leciu międzywojennym” (Ewa Dyngosz, Katarzyna Kotula), „Historia i kultura Żydów w polskich podręcznikach szkolnych” (Marek Mroczek), „Przejawy antysemityzmu zawarte w programach polskich prawicowych partii politycznych” (Krzysztof Śmigielski), czy „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata – kazuś Ireny Sendler” (Jakub Kępką).

Sporo miejsca poświęcono lokalnej – krakowskiej perspektywie historycznej, jak również wprowadzono wątki ukazujące współczesne działania prowadzone w mieście na rzecz upamiętniania i propagowania wiedzy o mniejszości żydowskiej. Dlatego też zaprezentowano tematy dotyczące przeszłości: „Żydowska społeczność w Krakowie i na Kazimierzu w XIX i XX wieku” (Konrad Pyznar), i bieżących wydarzeń: „Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie – idea i realizacja” (Aleksandra

Makuch, Szymon Makuch). Interesującym praktycznym uzupełnieniem referatów była wizyta na krakowskim Kazimierzu, a także spotkanie z członkami prężnie działającego Stowarzyszenia Młodzieży Żydowskiej „Czulent”, które skupia młodych Żydów z Krakowa i regionu małopolskiego. Członkowie „Czulentu” realizują projekty, których celem jest ukazywanie oraz zachowanie pamięci o dawnym życiu żydowskim w Polsce.

Podczas prezentacji poruszono również trudną tematykę dotyczącą stereotypów narodowych. Izraelczycy przedstawili obraz Polaka, jaki istnieje w ich społeczeństwie, zaś Polacy zaprezentowali stereotypowy wizerunek Żyda. Po konfrontacji obu wizerunków nastąpiła burzliwa dyskusja, moderowana przez opiekunów naukowych seminarium – dr. Piotra Trojańskiego i dr. Miri Freilich.

Ponieważ pierwsza część seminarium odbywała się w Polsce, tematyka prezentacji studenckich nawiązywała również do ważnych wydarzeń z historii Polski w XX wieku, takich jak „Powstanie Warszawskie – przebieg i znaczenie dla współczesnych Polaków” (Katarzyna Odrzywołek). Miało to na celu ukazanie izraelskim studentom szerszej perspektywy historycznej i objaśnienie tematyki, jaka pojawia się we współczesnej debacie publicznej. Równocześnie poruszane zagadnienia, szczególnie z okresu II wojny światowej, ukazywały pewną wspólnotę i podobieństwo losów obu narodów.

Istotny aspekt seminarium stanowiła wizyta w miejscu pamięci – Państwowym Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu. Studenci wraz z przewodnikiem odwiedzili obie części byłego niemieckiego nazistowskiego obozu koncentracyjnego i zagłady. W Birkenau zapalono znicze pod Międzynarodowym Pomnikiem Ofiar Obozu. Podczas zwiedzania miasta Oświęcimia uczestnicy trafili m.in. do budynku synagogi Chewra Lomdej Misznajot, w której znajduje się wystawa poświęcona gminie żydowskiej mieszkającej w mieście przed II wojną światową. Stanowiło to interesującą i pouczającą konfrontację ze stereotypowym obrazem Oświęcimia, postrzeganego za granicą głównie jako miasto, w którym naziści ulokowali obóz koncentracyjny. Dzień wizyty i emocje, jakie jej towarzyszyły, zakończyła wspólna refleksja na temat Shoah i jego znaczenia oraz przesłania dla współczesnego świata.

Warto zaznaczyć, że integralną częścią seminarium były wizyty w miejscach odnoszących się do polskiej historii i dziedzictwa narodowego, a także istotnych z punktu widzenia relacji polsko-żydowskich. Stąd też uczestnicy mieli okazję zwiedzić miasta, takie jak Kraków, Łódź czy Warszawa. Ciekawym punktem programu był przygotowany przez panie Izabelę Olejnik i Agnieszkę Marchewę spacer edukacyjny po Łodzi śladami żyjącej tam w przeszłości dużej społeczności żydowskiej. Zwieńczenie tej sentymentalnej podróży w czasie stanowiło spotkanie ze współczesnymi członkami Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Łodzi, któremu przewodniczył pan Szymon Zadumiński.

Niewątpliwie ważnym elementem spotkania była wizyta w Warszawie, podczas której uczestnicy seminarium mieli okazję zobaczyć miejsca istotne zarówno dla Polaków, jak i Żydów. Przewodnik oprowadził grupę po zabytkach Starego Miasta, prezentując m.in. Zamek Królewski i pomnik legendarnej Syrenki Warszawskiej. Ciekawym uzupełnieniem było zwiedzanie kompleksu Łazienek Królewskich. Jeden z jego elementów stanowiła rozmowa zainspirowana znajdującym się tam pomnikiem Fryderyka Chopina. Dotyczyła ona życia i twórczości kompozytora,

a także obchodów Roku Chopinowskiego, związanego z 200. rocznicą urodzin artysty. Podczas spaceru po krętych i wąskich uliczkach stolicy studenci mieli okazję zapoznać się z burzliwą historią i kulturą samego miasta, jak również z najważniejszymi elementami dziejów Polski.

Oprócz tego grupa uczestnicząca w seminarium powędrowała z przewodnikiem ulicami dawnej żydowskiej dzielnicy – zamkniętej pośród ulic znanych choćby z prozy Isaaca Bashevisa Singera, takich jak Nalewki, Dzika, Gęsia, Miła czy Nowolipie. Podczas zwiedzania, poza wiadomościami z zakresu historii warszawskiej gminy wyznaniowej, przekazano informacje dotyczące wydarzeń, uwzględniając szczególnie okres II wojny światowej. Stąd też nie zabrakło wizyty przy pomniku Natana Rappaporta, który upamiętnia bohaterską walkę żydowskich powstańców w Getcie Warszawskim w 1943 roku. Przed pomnikiem uczestnicy zapoznali się z koncepcją i projektem powstającego opodal Muzeum Historii Żydów Polskich. Seminarzyści odwiedzili też siedzibę Żydowskiego Instytutu Historycznego i mieszczącą się tam galerię malarstwa żydowskiego, obejrzel też kolekcję judaiców, wystawę poświęconą historii Żydów w Warszawie podczas II wojny światowej. Pokróćce przedstawiono im również informacje dotyczące zasobu archiwaliów przechowywanych w tym ośrodku.

Na trasie zwiedzania znalazły się też inne różne miejsca i placówki muzealne – Oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa – Fabryka Oskara Schindlera z wystawą dotyczącą okupowanego Krakowa, Muzeum Powstania Warszawskiego w Warszawie czy Muzeum Żup Solnych w Wieliczce. Wizyty w poszczególnych instytucjach stanowiły ważne merytoryczne uzupełnienie omawianych podczas projektu tematów.

Siedem dni seminarium zaowocowało nie tylko pogłębieniem wiedzy o wspólnej polsko-żydowskiej przeszłości, ale również doprowadziło do integracji i zawiązania trwałych więzi pomiędzy uczestnikami. Druga część projektu, podczas której polscy studenci udadzą się do Izraela, odbędzie się prawdopodobnie we wrześniu przyszłego – 2011 roku i zostanie zorganizowana i poprowadzona przez izraelskich studentów.

Martyna Grądzka

Fot. 1. Pod pomnikiem Fryderyka Chopina – Królewskie Łazienki w Warszawie 29.10.2010
Uczestnicy projektu (od lewej) Reut Gat, dr Miri Freilich, Krzysztof Śmigieński, Katarzyna Odrzywołek, Tal Avital, Ewa Dyngosz, dr Piotr Trojański, Itan Lencer, Natalie Avneri, Martyna Grądzka, Konrad Pyznar, Jakub Kepka, Marek Mroczek, Efrat Maish, Maaian Galant, Lior Freilich, Katarzyna Kotuła, Alaa Haai Yehia

Fot. 2. Ceremonia – odmówienie modlitwy Kadisz w Birkenau
(od lewej) Itan Lencer, Elżbieta Wąsowska, Natalie Avneri, Tal Avital, Efrat Maish, Reut Gat, dr Miri Freilich
Fot. K. Śmigieński

Fot. 3. Wizyta w Oddziale Muzeum Historycznego Miasta Krakowa: Fabryka Oskara Schindlera
31.10.2010

(od lewej) Michał Tarasiewicz, Efrat Maish, Natalie Avneri, dr Miri Freilich, Elżbieta Wąsowska, Katarzyna Odrzywołek, Alaa Haai Yehia, Tal Avital, Katarzyna Kotula, Jakub Kępka, Martyna Grądzka

Fot. K. Śmigieński

Fot. 4. Podczas pierwszego panelu dyskusyjnego „Jak walczyć ze stereotypami” w Instytucie Historii na UP – prezentacja wyniku pracy w grupie – wizerunek Żyda według stereotypów
(od lewej) Katarzyna Odrzywołek, Marek Mroczek, Martyna Grądzka

Fot. K. Śmigieński